

DISPUTATIO THEOLOGICA

Pro VI. Articulo Lib. Concordiæ,

D E

TERTIO LEGIS
U S U

Q U A M

DEO Opt. Max. Benedicente

P R Æ S I D E

GEORGIO C. ALANO,

In Regiâ Academiâ Aboënsi S. S. Theologiæ

PROFESSORE Ordinario,

Publico Examine submittit

ERICUS Abrahami Germainen

NYLANDUS.

Ad diem Maji, Anni 1652. Horis Matu-
tinis Consuetis.

A B O Æ

Excudebat Petrus Wald/ Acad. Typog: 1652.

Reverendis, Clarissimis, Prudentissimis ac

Præstantissimis VIRIS,

DN. SVENONI TOR-
CHILLI, Ecclesiæ Lojoënsis
Pastori dignissimo, ejusdēq;
Contractus Præposito meris-
tiss: Fautori colendissimo.

DN. NICOLAO LIND-
ORMI, Scholæ Helsingfor-
sensis Rectori laboriosissi-
mo, ut Præceptori quondam
fidelissimo, ita nunc Promo-
tori certissimo, æternum de-
venerando.

DN. M. MATTHIÆ
ROTHOVIO, ejusdem
Scholæ ConRectori attentis-
simo, itidem Præceptori o-
lim per quam fideli atatem
honorando.

DN. FRANCISCO
StochMan/ NeoHelsing-
forsensis Civitatis Consuli
Prudentissimo, fautori pluri-
mum suspiciendo.

DN. M. HAQUINO
JAVELINO, Civitatis
Wiburgensis Secretario fide-
lissimo, Præceptori non ita
pridem omni honoris cultu
prosequendo, Affini Charis-
simo.

DN. OLAO PETRI
Kurck/ Verbi Divini in Xp-
tioslat Comministro impie-
gerrimo, Fautori & amico
certissimo.

Disputationem hanc Theologi-
cam in debitæ gratitudinis obsidem, memo-
risq; animi testimonium.

inscribit & offert

ERICUS H&Kmainen
Respondens.

D. O. M. A.

DISPUT. SUPER V. ARTIC:
LIBRI CONCORDIÆ
DE
LEGE ET EVANGELIO
Thesis I.

Duo esse primaria doctrinæ cœlestis capita, quæ omnibus mundi temporibus junctim in Ecclesia sonuere; Legem scilicet & Evangelium, omnibus, qui saltem per transennam studia aspexerunt Theologica, constare nullum est dubium.

II. Si enim mente reputemus ea, quæ in Sacra Scriptura habentur, nihil tam in aprico positum, quam Legis & Evangelij doctrinæ conjunctionem, deprehendemus idq; non solum in Veteri, verum etiam in Novo Testamento.

III. Consideremus quæso, concionem primam Evangelicam, post horrendum & tristissimum lapsum, per ipsum filium Dei in paradiso habitam Gen. 3. v. 15. *Inimicitiam pono inter te & mulierem banc, similiterq; inter semen tuum & semen hujus; Hoc conteret tibi caput, tu autem contères huic Calcaneum.* Adjungamus illi reliquas gratiæ conciones, toties de semine benedicto ejusq; beneficijs repetitas promissiones, Sacrificia varia, Christi pro nostris peccatis Sacrificium Expiatorium adumbrantia, Evangelicas numero plurimas conciones inveniemus, Nec Legis vocem rarius audies

audiemus, si cum Mose montem, conscenderimus, & legem inde promulgantem Deum audiverimus, imò si Mosis, si prophetarum omnia scripta intueri voluerimus.

IV. Progrediamur porro ad Novi Testamenti tempora, ponderemus conciones Baptistæ, nonne legis doctrinam ille urget. Jubens *penitentiam agere* Matt. 3. v. 2. *Fructu dignū facere penitentia* v. 8. *Et indigitās, Securim ad radicē positam esse arborum, ut excindatur omnis arbor, qua non faciat fructum bonum,* v. 10. Evangelij vicissim vocem nonne proposuit, ostendendo Christum *agnum illum Dei portantem peccata mundi?* Joh. 1. v. 29.

V. Conciones Christi si pauló intimius pensitemus, quid quæso frequentis, quā nūc concionibus legalibus ad peccatorum agnitionem & detestationem auditores deducere; Nunc svavi Evangelij voce *omnes laborantes, peccatorumque mole oneratos ad se vocare,* Matt. 11. 28. *Ad nuptias omnes invitare* Matt. 22. v. 3. & 9. *Omnia parata esse affirmare,* Luc. 14. v. 17. *Neminem ad se venientem repulsam passurum, sed omnes receptum iri asseverare,* Joh. 6. v. 37. *Sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportere filium hominis, ut omnis credens in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam,* Joh. 3. v. 14. 15.

VI. Apostoli præceptoris ac Magistri sui exemplū sequuntur, dum varia præcepta vitæ & morum Christianorum ex lege præscribunt, fugam vitiorum indidem svadentes; Nec non ex Evangelio dulces consolationes promentes. Quod facit Paulus inquit: *certus est hic sermo, & dignus modis omnibus, qui recipiatur: Christū Jesum venisse in mundum, ut peccatores servaret,* quorum

quorum primus sum ego; 1. Tim. 13. v. 15. Quid quod communi calculo pronunciant Apostoli: Per gratiam Domini Iesu Christi credimus nos salvari, quemadmodum & illi s. p. patres nostri Act. 15. v. 11.

VII. Et si autem hoc à mundi Exordio factum, & ad novissimum usq; diem sedulo fieri debeat, tantaq; utriusq; doctrinæ convenientia sit, ut in quotidiana praxi vitæ verè Christianæ apud fideles mutuas tradant operas, & vel idèò in Scripturis Prophetiis & Apostolicis nomina interdum sortiantur communia, ut videre est Esa. 2. v. 3. Mich. 4, v. 2. *De Sion egredietur lex & verbum Domini de Jerusalem. Rom. 8: v. 2. Lex Spiritus vitæ in Christo, liberum me reddidit à lege peccati & mortis.* interim tamen in doctrina Justificationis & salutis tanto intervallo à se invicem sunt disjungendæ, ut vix majore cœlum à terra, dies à nocte, lux à tenebris, distingvi possit. Et utinam longius etiam utramq; doctrinam distingvere possimus, Luth. in e. 2. Epist. ad Gal.

VIII. Quod si itaq; ulla in parte doctrinæ Cœlestis accurata distinctiōe opus est, ea profectò vel maximè adhibenda est, quando legē & Evangelium probè discernere volumus, id potissimum tres, ob causas: *Primum, τῆς σαφηνείας καὶ ἐυμαθείας ἕνεκα;* Ut distinctiōe hac observata teneamur artificium rectè secandi sermonem veritatis, 2. Tim, 2. v. 15. Ut verbum secundum sensum verborum genuinum discamus ac doceamus, discernentes rectè iram à gratiâ & gratiam ab ira. Nam discrimen hoc legis & Evangelij maximam & Clarissimam lucem Sacris literis adfert, ejusq; adminiculo verbum Dei rectè Secari & prophetica atq; Apostolica Scripta, dextrè explicari atq; intelligi possūt, ut loquitur Lib. Cōcord. p. m. 688.

IX. Deinde prodest ea distinctio πρὸς τὴν διδασχίν. Nisi enim doctrina Evangelij à lege accuratis limitibus fecernatur articulo Iustificatiōis sua nō constabit integritas. Et quæ alia lux discussit densissimas tenebras regni pontificij, nisi hoc discrimen legis & Evangelij. Meritum quippè Christi eò conspectius ac illustrius redditur, quò longius nostra Iustitia ab operum legis commixtione separatur.

X. Tertio deniq; prodest πρὸς τὴν παράκλησιν, id est, ad consolationem. Nam nisi hoc discrimen rectè traderetur, conscientijs perturbatis dulcissima consolatio quam in Evangelio Christi, sincerè prædicato habent, qua etiam se in gravissimis tentationibus contra legis terrores sustentant, prorsus eriperetur. Hac verò distinctione observata, perspectum habent pavidæ conscientia, quam ob causam lex lata sit, & quorsum Evangelium Christus è sinu patris protulerit, quare & facilius erit Diaboli terroribus occurrere, & in Christo sese erigere.

XI. Neq; tamen hæc legis Evangelijq; in articulo Iustificatiōis distinctio, hostilem quandam contrarietatem & capitalem pugnam infert, nec unius assertio, alterius est destructio, ita ut Evangelij voce in Ecclesia sonante & locum obtinente, planè silere legem oporteat. Absit enim legem nos per fidem destruere, quam stabilimus. Rom. 3. v. ult. Num lex est adversus promissa Dei? absit, ad Gal. 3. v. 21.

XII. Ut igitur legis & Evangelij discrimen probe observetur contra Iohannem Agricolam Islebium ejusq; sectatores legem cū Evangelio confundentes, Liber Cōsordia articulo quinto pugnat, quærens: *An Evangelium propriè sit tantummodo concio de gratia Dei, quæ remissionem peccatorum nobis annunciet: An verò*

etiam sit concio pœnitentiæ arguens peccatum incredulitatis, quippe quæ non per legem, sed Evangelium duntaxat arguatur?

XIII. Antequam autem ad hanc quæstionem respondendum, Homonymiam subiecti & prædicati videbimus; quæ Exposita nostram sententiam S. Scripturæ testimonijs demonstrabimus, discrimina legis & Evangelij annotabimus, & deniq; cætera, quæ in hoc eodem articulo in in F. C. occurrunt, obiter delibabimus.

XIV. Vox *εὐαγγέλιον* tripliciter apud Græcos Scriptores accepta reperitur 1. *Pro fausta rei bonæ, lætæq; annunciatione.* Sic apud Aristophanem in Equitibus: *εὐαγγέλια κἀγαθέφρασα.* Et Suida interprete, *εὐαγγέλιον* significat *τὰ κάλλιστα διαγγέλλον.* 2. *Pro præmio, quod dari solet lætum nuncium adferenti.* Homer. *Odyss. ξ. εὐαγγέλιον δέ μοι ἔσω.* In quem locum Eustathius: *εὐαγγέλιον δῶρον ὑπὲρ θαλάσσης ἀγγελίας.* Cicero Lib. 2. Epist. ad Attic. Epist. 12. *ὁ σὺνaves Epistolas tuas, uno tempore mihi datas duas!* Quibus *εὐαγγέλια*, quæ reddam nescio, deberi quidem planè fateor. 3. *pro sacrificiis & supplicationibus, quæ decernebantur pro nuncio rei bene gesta.* Et sic apud Isocr. & Plutarch: in phocione *εὐαγγέλια θύειν*, hoc est Sacrificia Deo offerre in testimonium gratitudinis pro accepto felici & fausto nuntio. Prima & secunda significatio occurrunt etiam in sacris literis, Prima invenitur Esa. 52. v. 7. c. 61. 1. Secunda extat apud 70. Interpretes 2. Sam. 4. v. 10. *ἀπέκτεινα αὐτόν, ὃ ἔδει με δῶναι εὐαγγέλια,* occidi eum, cui me oportebat dare præmia.

XV. Præter has autem, duas in primis, notatu dignas Evangelij significationes, Sacræ Literæ suppeditant.

Accio

Accipitur enim 1. *Generaliter* & quasi *à l'usage* pro toto libro & volumine vitæ, actionum & concionum Christi, quo sensu Evangelium secundum Matthæum, Marcum, Lucam & Iohannem nuncupatur. Et hoc sensu utrumque conjunctim denotat tum legis interpretationem, tum gratiæ divinæ annunciationem. Imò in generali etiam significatione sumitur haud rarò pro tota doctrina Novi Testamenti divinis literis patefacta, quæ non solum Evangelium, sed & legem complectitur.

XVI. Sic Marcus in suæ Historiæ frontispicio usurpat dicens v. 1. *Evangelium Iesu Christi filij Dei.* Et v. 14. *venit Iesus in Galilaam predicans Evangelium regni Dei,* Cujus postmodum partes v. 15. recenset duas, *Resipiscite & credite Evangelio:* Eodem modo Salvator discipulis Marc. 16. 15. præcipiens ut prædicarent Evangelium in universo orbe terrarum: id ipsum apud Lucam per species vicissim explicat c. 24. v. 46, 47. *quando dicit: Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die: Et predicari in nomine ipsius pœnitentiam & remissionem peccatorum.* Hinc D. Apostolus Ecclesiæ Ephesinæ antistitibus obtestatur, se nihil doctrinæ cœlestis occultasse aut omisisse: Et ibidem summam statim universæ suæ doctrinæ ad duo capita refert: *Ad pœnitentiam nimirum erga Deum, & fidem in Christum* Act. 20. v. 21. Id quod una voce contentus exprimit v. 24. Inquiens: *Suum ministerium esse ad testificandum Evangelium gratiæ Dei.* Item 1. cor. 9; 14. ait: *Qui Evangelium annuntiant ex Evangelio vivunt.*

XVII. Quæ locutiones sunt *Synechdochicæ*, cum
à potio.

à potiori lata videlicet: divina gratia annunciatione, fiat denominatio. Quod si iugiter laxiore hoc significato Evangelium concionem poenitentiae quis dicere velit, sanè non repugnamus. Quo pacto Luth. Disp. 30. Contra Antinomos ait: Christus passim per Evangelium arguit, increpat, minatur, terret, & similia legis officia, exercet: Hoc sensu etiam inquit Formula Concordiae: *Credimus, docemus, & confitemur, rectè dici & doceri, Evangelium esse concionem de poenitentia & remissione peccatorum.* Epitom. p. m. 576.

XVIII. Deinde sumitur vox hæc *εὐαγγέλιον εἰδὶν κὼς καὶ κατὰ μέρος*, propriè & specialissimè, prout legi *ἀντιδιηρημένως* opponitur; Et hoc respectu tantum denotat concionem gratiæ, plenam consolationis, & considerat promissionem de gratuita peccatorum remissione propter Christum fide apprehensum. Quo pacto Evangelium non magis posse dici concionem poenitentiae, quam cælum terram, & terram cælum cum Beato Luthero affirmamus.

XIX. Unde nominatur Evangelium pacis ab effectu, Esa. 52. 7. *Quam decentes sunt super istos montes pedes Evangelizantis, pronunciantis pacem, Evangelizantis bonum, pronunciantis salutem.* ad Eph. 2. v. 17. *Christus veniens Evangelizavit vobis pacem.* Vocatur etiam *Evangelium salutis nostræ*, Eph. 2, v. 13: *Potentia Dei ad salutem*, Rom. I, v. 16. *Evangelium gratiæ Dei*, Act. 20, 24. *Evangelium gloriæ beati Dei*, I. Tim. I. v. 11, *Evangelium regni Dei*, Mar. I. v. 14. Vocat enim nos ad regnum gratiæ, Exhibet bona ejus regni; & transfert in regnum gloriæ. Evan

gelium gaudij magni L. 2. v. 10. *Ecce Evangelizo vobis gaudium magnum, quod futurum est omni populo.*

XX. Hinc igitur non minus doctè, quam rectè Liber Concordiæ Antinomicum istud repudiatur. *Evangelium propria ac stricta significatione dici concionem pœnitentiæ*, idq; facit his verbis: Quando Lex & Evangelion, sicut & ipse Moses, ut doctor legis, & Christus ut doctor Evangelij inter se conferuntur: Credimus docemus & confitemur, quod Evangelion non sit concio pœnitentiæ, arguens peccata: Sed quod propriè nihil aliud sit, quam lætissimus quidam nuncius, & concio plena consolationis, non arguens, aut terrens: quando quidem conscientias contra terrores legis solatur, easq; in meritum solius Christi respicere jubet, & dulcissima prædicatione, de gratia & favore Dei per meritum Christi impetrato rursus erigit.

XXI. Deinde in vocabulo *pœnitentiæ* etiam latet ὁμοθυμία. Interdum enim sumitur μετάνοια pro prioriparte conversionis, quæ est vera peccatorum agnitio & serius dolor de malefactis. Ubi notanda Regula: *Quando pœnitentiæ adjungitur fides vel remissio peccatorum, tum accipitur pro sola contritione.* Sic Marc. 1, v. 15, dicitur: *pœnitentiam agite & credite Evangelio.* Act. 20. 21. Hebr. 6. v. 1. Et Luc. 24, v. 47. *Oportet prædicari in nomine Christi pœnitentiam & remissionem peccatorum.*

XXII. Interdum verò hæc vox accipitur ὁλοκλήρως, pro tota hominis ad Deum conversione, & tum inclusã habet fidem; Et hoc sensu dicitur: *Gaudium erit super uno peccatore pœnitentiam agente, Luc. 15, v. 10.*

item:

Item? *Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnū
celorum, Matt. 3, v. 2. Facite fructus dignos pœni-
tentia, Luc. 3, v. 8. Nisi pœnitentiam egeritis, o-
mnes similiter peribitis, c. 13. v. 3. Quo etiam spe-
ctat Regula Theologica: Quando pœnitentia tribui-
tur remissio peccatorum, gratia Dei, Salus & vita
ætterna; totum conversionis opus fidem simul inclu-
dens, intelligitur. Ut Marc. 1, v. 4, 2. cor, 7, v.
10. Act: 11, v. 18.*

XXIII. Ufu posteriori si accipitur, pro tota hominis,
ad Deum conversione, tum neq; ad solam Legem, neq;
ad solum Evangelium, sed & ad legem, & ad Evangelium
simul refertur. Ufu verò priori, pro peccatorum agni-
tione & contritione acceptam pœnitentiam dicimus esse,
non Evangelij, sed legis concionem.

XXIV. Præmissa harum vocum ὁμολογῶν explica-
tione: facile videre est, & quid propriè nomine Legis, &
quid propriè nomine Evangelij, prout legi contradistin-
guitur & opponitur, intelligi debeat, & quæ propria sit
utriusq; natura.

XXV. Est igitur Lex, ut definit Formula Concordiæ,
propriè doctrina divinitus revelata, quæ docet, quid ju-
stum, Deoq; gratum sit; quæ etiam quicquid peccatum
est, & voluntati divinæ adversatur, redarguit. Propri-
um igitur legis officium est ostendere, accusare & dam-
nare peccatum, Quare, quicquid extat in Sacris Literis,
quod peccata arguit, iram Dei & pœnas denunciât,
conscientias terret, ad legem pertinet, Juxta Regu-
lam à beato Luthero passim traditam. Et quia in redi-
litas est non modo peccatum gravissimum, verum etiam

radix & fons omnium peccatorum, quæ arguenda & reprehendenda sunt, Lex DEI etiam incredulitatem arguit.

XXVI. Evangelium verò propriè est doctrina, quæ docet, quid homo credere debeat, qui Legi Dei non satisfecit, & idcirco per eandem reus æternæ damnationis pronuncietur. Docet, quod miserimus ille peccator, ut addit declaratio, qui iræ Dei, morti, omnibus temporalibus arumnis & æterno gehennæ incendio obnoxius est, ut remissionem peccatorum apud Deum obtineat, CREDERE debeat, filium Dei, Dominum nostrum Jesum Christum in sese suscepisse maledictionem Legis ferendam, omnia nostra peccata plenissima satisfactione expiisse: Ita quidem, ut per ipsum solum cum Deo reconciliemur remissionem peccatorum per fidem consequamur, à morte omnibusq; alijs peccati supplicijs liberemur, & in æternum Salvemur. *Quicquid enim pavidas mentes consolatur, quicquid favorem & gratiam Dei transgressoribus legis offert, hoc propriè est & dicitur Evangelium* (hoc est, lætissimus nuncius, quod Dominus Deus peccata nostra nolit punire, sed propter Christum condonare) *Sive id fiat in Veteri, sive in Novo Testamento.*

XXVII. Hanc orthodoxam propositæ quæstionis affirmativam probaturi, sequentia producimus argumenta. 1. *Ab Etymologia nominis Evangelij:* Quodcunq; est læta ac hilaris annunciatio, id non potest esse concio iræ & pænitentiae sive legis. Atqui Evangelium est læta ac hilaris annunciatio. Ergo.

XXVIII

XXVIII. Minorem probamus. *εὐαγγέλιον* enim nihil aliud significat, quam bonum & lætissimum nunciamentum ab *εὐ* & *ἀγγελία*. Nam *εὐαγγελίζω* est læta & bona annuntiatio. Prophetæ enim quando variocinantur de prædicatione gratiæ, utuntur peculiari verbo *Bisser*, quod 70. Interpretes reddiderunt *εὐαγγελίζεσθαι*. Significat in genere carnea mollis & læta annuntiare, vel carni læta annuntiare, ut ita conditio hujus doctrinæ indicetur, quod bona sua ultrò omnibus offerat, ac lætissimo nuncio eos exhilaret; Simulq; auditorum fors exprimatur, quod sint caro & multis infirmitatibus obnoxij, ut proinde hanc salutem divinitus oblatam ne utquam negligere debeant. Et Chermanitio teste part. 2. Loc. Com. p. m. 219. Non usurpatur verbum illud *Bisser* apud Hebræos, nec *εὐαγγελίζεσθαι* apud Græcos pro cujusvis rei bonæ & lætæ annuntiatione; sed plerumq; cum hostes, à quibus magnum & anceps discrimen imminebat, fugati profligatiq; nunciabuntur. Illa nunciatio Liberationis ab hostibus, restitutionis pacis & tranquillitatis, quæ afferebatur anxie expectantibus, hoc ipso vocabulo designabatur. E. g. ubi David anxius & sollicitus expectabat nuntium de eventu pugnæ cum seditionoso exercitu Absolonis. vēit Cusi, & dixit: *εὐαγγελίζητω ὁ κύριος με ὁ βασιλεὺς*, Exhilararetur bono nuncio Dominus meus rex 2. Sam. 18. 31. Item Nah. 1. v. ult. ubi nunciatur urbem obsidione Assyrionum solutam. Et 4: Reg. 7. v. 9. Cum obsidjo Samariæ ex imperatō soluta nunciatur. Sic in Evangelio, lætissima est hæc annuntiatio quod antiquū prælium sit dissolutum, fortis armatus victus, spolia erepta, &c. Captivis nunciatur liberatio; lugentibus consolatio, Esa. 61. v. 1.

XXIX. *Secundum Argumentum à Synonymia*

mutuamur, Siquidem passim ejusmodi encomia illustria Evangelio tribuuntur, quæ dolorem & contritionem planè remouent & sequestrant. Hinc argumentamur: cuiuscunq; encomia talia tribuuntur, quæ dolorè & contritionem plane remouent, illud non potest dici concio doloris & pænitentiaë, Atqui Evangelio tribuuntur talia E.

XXX. Majori nemo contradicet. Minorem probamus. Dicitur enim *odor vite ad vitam*, 2. cor. 2, 16. *Evangelium pacis*, Eph, 6, 15, *Fons aqua, salientis in vitam aeternam*, Joh. 4, v. 14, *Galea Salutis*, Eph. 6. v. 17. *verba Evangelij dicuntur verba vite aeterna Job, 6, v. 68.*

XXXI. *Tertium, A proprio Evangelij usu.* Quod fuit proprium officium Evangelij jam inde à lapsu primorum parentum in ipso paradiso, idem certè officium hodie erit. Cum idem etiam nunc habeamus Evangelium, Atqui tum proprium officium fuit consolari, erigere, confirmare hominis fidem aduersus terrores peccati, legis, inferni, E.

XXXII. *Minorem confirmo.* Ex Declar. Concord. p. m. 694. Qua rectè ostenditur Patriarchas, eorumq; posteros, quoties tristissimi lapsus mentem subibat memoria, se erexisse & consolatos esse dulcissimis illis concionibus de semine mulieris contrituro caput serpentis. Item de Abrahami semine, in quo benedicenda erant omnes gentes: Et de filio Davidis, qui regnum Israelis restaurare debebat, & Lumen gentium futurus erat; *qui vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus*

sumus. Quare quoniam illud semper ipsis præstitere Evangelicæ conciones, colligo perpetuum id ejus esse officium, nisi quis eadem manente re, eam officium sibi proprium deponere, absurdè statuere velit.

XXXIII. *Quartum A Vaticinio Esaiæ.* Quæcunq; doctrina de Christo loquitur, deq; primario ejus fine, ob quem in mundum venerit, illa est læta & consolatoria, non autem concio iræ vel pœnitentiæ. Atqui Evangelium est propriè doctrina de Christo, & fine ob quem in mundum venit Primario. Hinc enim vocatur prædicatio Jesu Christi, Rom. 16, v. 25.

XXXIV. *Ratio Connexionis patet, quia finis primarius, ob quem Christus in mundum fuit missus, ita describitur ab Esaiâ c. 61, 1. Quod venerit ad Sanandum & liberandum, quod missus sit, ut Evangelizet pauperibus, medeatur contritis corde, prædicet captivis dimissionem, & annum Domini acceptum* Luc. 4, v. 18, 19.

XXXV. *Quintum A promissione.* Quodcunq; ante per Prophetas promissum est, non est lex, & proinde nec concio iræ seu pœnitentiæ, quæ ex lege oritur. Atqui Evangelium est id, quod promissum fuit ante per Prophetas. Ergo.

XXXVI. Major est planissima. Lex enim non est promissa per Prophetas, sed uti per manus Moïsis tradita, ita postea sæpe repetita & populo declarata fuit. Minoris verò approbator est ipse: Paulus in initio statim Epistolæ ad Romanos, ubi dicit segregatum se esse in Evangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis Sanctis.

XXXVII. VI. *A concione Evangelica prima Novi Testamenti.* Quicquid est gaudij magni annunciatio, illud non est concio iræ seu pœnitentiæ. Atqui Evangelium est gaudij magni annunciatio. Ergò non est concio iræ sive pœnitentiæ.

XXXVIII. Major Manifesta. Duo n. inmediate contrarij effectus non nisi per inauditam absurditatem, & manifestam contradictionem uni eidemq; doctrinæ assignari possunt. Minorem haud imbecillioem Judicamus, siquidem ab ipsius Dei legato, Luc. 2. v. 10. est pronunciata: *Ecce annuncio vobis gaudium magnum, quod futurum est omni populo.*

XXXIX. VIIIm. *Ab Anriq̄stet̄i Apostolica.* Opposita, quatenus opposita, non sunt unum & idem. Atqui Lex & Evangelium in doctrina Justificationis & negotio salutis sunt opposita. Ergò.

XL. *Major verissima.* Opposita enim, quæ talia, se invicem removent & tollunt. Idem autem se ipsum, non destruit aut tollit. Minor vicissim Pauli, 2. cor. 3. 7. Ubi legem & Evangelium conferens; Legē definit per *ministerium mortis & condemnationis*; Evangelium verò per *ministerium Spiritus, Justitiæ, vitæ & salutis.* Hinc etiam versu 6, generalem istum infert Aphorismum: *Litera, id est, Lex occidit; Spiritus autem vivificat.*

XLI. VIIIIm. Quicquid pijs mentibus veram adimit consolationem, illud est reiiciendum. Doctrina Antinomica id facit. E. Minor patet. Papistica enim & legalis carnificina ista opinione reducitur in Ecclesiam qua omnis consolatio eripitur laborantibus imbecillita-

te fidei, dum eis Christus talis offertur, qui non est ad-
vocat us apud patrem, sed qui venerit iudicare, se veriusq;
cum illis agere, quam ipse Moyses unquam potuisset. Quæ
certè confusio, meritum & beneficia Christi valde obscu-
rat, Libertatem Evangelij in servitutem legalem trans-
format, veram Consolationem pijs eripit, quam ex Evan-
gelio contra terrores legis haurire debebant.

XLII, IX. in *Atestimonio veterum* 1. Ambrosij in-
quientis: *Evangelium natura sua non damnat, sed eos qui non
credunt relinquit sub lege, illa verò est, quæ damnat & occidit.
Nam sub pœna exitij præcipit, ut Christo credamus. Itaq; qui
non credunt, legis damnatione pereunt. Evangelij verò non
est nisi servare.* 2. Cassiodori in *Cant. Cantic.* In lege nulla
reservatur penitentia, sed præcipitur, ut qui peccat occidatur.
Ev. ngelium autem dicit; nolo mortem. 3. Cyrilli Alexan-
drini Lib. 1. c. 21. in Joh. *Lex dabat spiritum servitutis in
formidinem; Christus spiritum adoptionis in libertatem.*

XLIII. Xm. *Apologia* quoq; C. A. planè nobiscum
sentit. Verba hæc sunt: Ad salutarem & veram pœni-
tentiam non sufficit legis prædicatio: Sed accedere o-
portet Evangelium. Hoc modo duo hæc doctrinarum
genera conjuncta sunt, & ambo urgenda, certo tamen
ordine & convenienti discrimine observato, & Justè
damnantur Antinomi, adversarij Legis, qui prædicatio-
nem legis ex ecclesia explodunt, & affirmant non ex le-
ge, sed ex solo Evangelio peccata arguenda. *Idem artic.
Smalealdici docent: Novum Testamentum retinet atq;
urget ministerium legis: Quæ & peccata arguit, & iram
Dei revelat, Sed ad illud legis officium adjungit mox pro-
missionem gratiæ divinæ per Evangelij prædicationem.
Declarat. Lib. Concord, p. m. 692.*

XLIV, Ex hisce hæctenus allatis argumentis mani-
festū

festum evadet; Evangelium in propria ac genuina significatione, non posse dici concionem poenitentiae sive legis, idquod probandum fuit.

XLV. Hinc ulterius pergimus ad discrimen legis & Evangelij ostendendum, de quo prius observanda erunt Beati Lutheri verba in cap. 2. Gal: Tom. 5, lat. fol. 39. *Qui bene novit discernere legem ab Evangelio, ut gratias agat Deo; & sciat se esse Theologum. Ego certe in tentatione nondum novi, ut deberem. Tam diligenter distinguas justitiam Evangelij à justitia legis, quam diligenter distinxit Deus cœlum à terra, lucem à tenebris, diem à nocte, atque utinam eas adhuc longius discernere possemus.*

XLVI. Differunt autem lex & Evangelium I. *Modo patefactionis.* Lex naturaliter quodammodo homini nota est; utpote hominum mentibus in prima creatione impressa, neque per Lapsum prorsus extincta, Rom. 2. v. 14, 15. *Gentes naturâ, qua legis sunt faciunt, & ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis:* Evangelium verò est mysterium humanæ rationi planè absconditum, sed per filium è sinu patris nobis in peccatum prolapsis revelatum, Joh. 1. v. 18. Rō. 16, v. 25, ad coll. 1, v. 26. 1. cor. 2, v. 7. Mat. 16, 17.

XLVII. II. *Materia seu argumento.* Lex est doctrina operum, præscribens & monstrans quales nos esse se, quid facere, quidve omittere debeamus, Deut. 6. v. 5, Gal. 3. 15. Ostendens quoque quæ sint bona opera, in quibus Deus vult renatos exercere obedientiam; Evangelium verò est doctrina fidei proponens Christum mediatorem, ac per ipsum gratiâ Dei remissionem peccatorum & vitam æternam promittens, Joh. 3. 16. *Sic Deus dilexit mundum &c.* Docet item quomodo præstari possint, bona opera Deo grata ab illis, qui fide propter Christum justifati sunt. Breviter: Lex jubet; Evāgeliū juvat & imperat, quod lex imperat.

XLV.

XLVIII. **III. Forma promissionum:** Lex promittit salutem & vitam æternam sub conditione præstandæ perfectæ obedientiæ, Levit. 18, v. 5. Rom. 10, v. 5. Luc. 10, v. 28. Rom. 2, v. 13: Promissiones verò Evangelij sūt gratuita, non respectu Christi, cui carè constiterunt beneficia in Evangelio oblata, 1. cor. 6, 20, Sed respectu nostri, *donum Dei est vita æterna*, Rom. 6, v. 23. Promittit enim Evangelium salutem & vitam æternam gratis propter Christum, per fidem, Mar. 16, v. 16. Rom. 10, v. 9. Quæ tamen *fides non est conditio meritoria*, dignitatis alicujus, aut operis, sed duntaxat modus, medium & instrumentum est applicationis, per quod, non propter quod, nobis salus ex Evangelio obtingit.

XLIX. **III. Officio & effectû.** Versatur quidem utraq; doctrina circa unum & idem objectum, peccatum s; verum diverso modo. *Lex enim* ut loquitur eleganter Lutherus, *ostendit, accusat, imputat, damnat peccatum: Evangelium verò remittit, tegit, non imputat peccatum, quia ostendit agnum Dei, tollentem peccata mundi*, Joh. 1, v. 29. Itè Lex accusat, terret, damnat peccatores, transgressoribus iram denunciat ac pœnas minatur temporales & æternas, Rom. 3, v. 20, 2. cor. 3, v. 6, Rom. 4, v. 15, Deut. 27, v. ult. c. 28, v. 15, & seq. Evangelium verò peccatorum sordes abluit & tollit, Esa. 1, v. 18. 1. Ioh. 1, 7, corde contritos & sub onere peccati fatiscentes & gementes reficit, Matt. 11, v. 28. perterritos solatur & lætitiâ reddit, Psal. 51, v. 14, per Christum gratiam promittit. Ad Evangelizandum afflictis misit me, ut medelam contritis corde afferrem, Esa, 61, 1. Luc. 4, v. 18. Et tandem credenti confert vitam æternam atq; salutem; Ioh. 3, 16. Rom. 1,

L. **V. Differunt applicatione ad diversa objecta, seu diversa hominum genera.** Lex proponenda est securis hominibus

minibus, præfractis peccatoribus, hypocritis, item veteri homini, quatenus ille in renatis subinde reluctatur Spiritui tui. 1. Tim. 1. v. 9. *Lex premens, maledicens, accusans, damnans & terrens incumbit sceleratis, inobsequentibus, impijs & peccatoribus, irreverentibus & profanis &c.* Evangelium vero proponendum est conscientijs pavidis, contritis, confRACTIS, consternatis, captivis, & novum hominem sub gratia retinet, Matt. 11, 5, 28. Luc. 4. v. 18.

LI. VI: Tandem differunt solenni promulgatione. Promulgata enim est Lex ministerio Moysi inter tonitrua & fulgura, & voces & lampades, ejusq; certitudo stupendis ac terribilibus miraculis confirmata est: Evangelium per filium Dei prolatum, & miraculis quidem haud inferioribus, sed tamen gratiosis & salutiferis stabilitum sicut Scriptum est: *Lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum exorta.* Ioh. 1. v. 17.

LII Tradito sic legis & Evangelij discrimine, ad decisionem ejus, cujus in status formatione meminit Liber Concordiæ, quæstionis descendimus: *Quo videt: respectu Evangelium versetur circa peccatum incredulitatis, & quomodo lex illud arguat?*

LIII. Respondemus incredulitatem duobus considerari posse modis, vel *Ratione sui generis*, vel *ratione certi sui objecti*. Priori modo considerata non nisi ad legem referri potest & debet: Siquidem ratione generis est peccatum, & sic à reliquis peccatis nihil prorsus differt: Et per consequens æque à lege ac reliqua peccata, arguitur & damnatur. *Posteriori modo considerata* incredulitas, vel objecti loco, juxta tenorem primi præcepti, respicit Deum tanquam legis latorem: Vel juxta Evangelium objecti loco intuetur Christum, quatenus ille est mediator & redemptor generis humani. Posterior hic respectus non

non mutat ipsum genus incredulitatis: Sed tantum ob-
jectum variat. Incredulitas Ergò semper legi subja-
cet, inpingit in primum præceptum, quamvis in Chri-
stum directè feratur. Nam præceptum hoc in genere
jubet credere & confidere Deo, sive ut creator, sive ut læ-
gislator, sive ut redemptor consideretur, & sic in genere
etiam damnat & arguit omnem incredulitatem.

LIV. Proinde accuratissimè distingvendum est *in-
ter objectum incredulitatis & inter incredulitatem in se & ratios
ne sui consideratam.* Objectum offert Evangelium, sed
lex peccatum incredulitatis monstratum arguit, damnat.
Unde ipse salvator Ioh 5, v. 45. ex professio de peccato
incredulitatis verba faciens ait: *Nolite putare, quod ego ac-
cusaturus sim vos apud patrem: Est qui vos accusat, Moses, in
quo speratis.*

LV. Distingvendum quoq; hic est inter *incredulita-
tis manifestationem & ejusdem accusat-ionem:* Lex jubet
credere omni Dei verbo; Evangelium revelat absconditã
illam Dei sapientiam, quod Christus in ara crucis pro no-
bis mortuus, sit nostra coram Deo justitia. Hinc lex E-
vangelij luce collustrata concludit: Ergò huic Dei ver-
bo credas. Lex arguit omnia peccata, & sic etiam in-
credulitatem: Evangelium in Antithesi sua ostendit, hoc
esse peccatum, & quidem maximum omniũ peccatorũ,
non credere in Christum mediatorem: Concludit Lex:
Ergò propter illud peccatum manes sub ira Dei & dam-
naberis Atq; sic *Lex & Evangelium in praxi sunt quovis Ma-
thematico puncto conjunctiora,* ut scribit Luth. in comment.
e. 2. ad Gal. Semper tamen proprium legis officium ma-
net, peccatum arguere, iram operari & damnare; pro-
prium Evangelij officium, consolari, erigere: salvãre.

LVI. Idem de *Historia passionis Christi* Iudicamus.

Nam ea consideratur *vel ratione saluberrimi meriti, & effectus, qui consistit in redemptione generis humani.* Quo respectu ad solum Evangelium pertinet: *Vel respectu vere & severitatis divine,* quippè quæ tanta fuit, ut non nisi morte filij Dei placari potuerit. Atq; sic Christi mors & passio, quamdiu iram Dei nobis ob oculos ponunt, tamdiu non sunt propriè concio Evangelica, sed legis & Mosis doctrina terroris plena. Unde manifestum est, Spiritus Sancti officium esse, non tantum consolari; Verum etiam ministerio legis, arguere mundum de peccato, & ita etiam in Novo Testamento facere opus quasi alienum, ut propheta loquitur, quod est arguere, ut faciat opus proprium, quod est consolari & gratiam Dei prædicare.

LVII. Fallunt itaq; & falluntur Antinomi opinantes Historiam passionis & mortis Christi; simpliciter ad Evangelium & nullo respectu ad legem referendam esse.

LVIII. Deniq; ex paragrapho 7. Form. Concord. Et illam quæstionem expediemus: *Quare lex in Novo testamento explicetur?* Ad quam *Respondemus primò.* Quia cum Christus genuinus ac verus sit author & lator legis, nemo eam rectius interpretari potuit, quam ipse author & legislator summus, qui futurus est iudex vivorum & mortuorum. Et hanc ob causam Christus ut Rex ac iudex sibi tabulas judicarias explicandas sumpsit, ut eò magis subditorum saluti consuleret.

LIX. 2. Cum Evangelij dignitas nunquam magis eluceat, quam ubi legis doctrina ei ad latus opponitur; si quidem contraria juxta se posita magis elucescunt, Deus etiam voluit legem simul in Novo Testamento cum Evangelio proponi.

LX. 3. Id negotij imponit ministris N. T. ti Spiritus

tus Sanctus, ut peccatores ad Christum adducant per legis concionem. Nam cum mali audiunt legem, adducuntur ad suorum peccatorum agnitionem, incipiunt de poenitentia cogitare, confitentur se propter scelera reos esse aeternae damnationis. Neq; enim Spiritus Sanctus per ministerium N. T. i solummodo consolator est, sed etiam arguit, convincit, damnat mundum, Joh. 16, 8:

LXI: 4. Cum nuda illa legis praedicatione sine mentione Christi, *aut ad hypocrisim pharisaicam*, qua sibi imaginantur homines, quod legem externis suis operibus implere valeant, uti manifestum, Luc. 18, v. 11. *Aut ad desperationem Cainiticam* adigat. Ut igitur huic morbo medicinam faceret, legem in manus suas sumpsit Christus, eamque spiritualiter explicavit, & sic iram Dei de caelo revelavit super omnem impietatem hominum, ostendens quanta sit ira divina, & quanta peccatorum atrocitas in conspectu Dei. Hac enim ratione peccatores ad legem remissi, verè & rectè sua peccata agnoscunt: Qualem sanè peccatorum agnitionem solus Moses extorquere nō potuit. Quia (teste Apostolo 2. cor. 3. v. 15) *Et si Moses praelegabatur, mansit nihilominus & clamen super faciem ejus nō reiectum*, ut non agnoscere possent homines, legem esse spiritualem & exigere res longe maximas, quas cum praestare & implere nequeant, legem eos horribili & externa maledictione obruere. Quando autem ad Christum convertuntur, tum velamen illud tollitur, ut peccator ex lege peccata sua agnoscat; neq; tamen desperet; bona quidem opera praestet, non tamen illis temerè confidat, aut idèo inaniter superbiat.

LXII. 5. Ut ostenderet, Mosen sub integumento ceremoniarum & sacrificiorum, Christum etiam monstrasse, etiamsi obliquè & obscure. Faciem enim Mo-

his oportuit esse velatum usq; ad Christum, qui velamen illi detraxit, 2. cor. 3. 14. *Et lex habet umbram futurorum bonorum*, inquit Apostolus, coll. 2. 17. Heb. 10, 1.

LXIII. 6. to Tandem etiam propter bonos, ut scirent, in quibus Deus vellet, ut se exercerent. Non enim vult Deus nostro consilio excogitari opera aut cultus: Sed vult nos verbo suo regi, sicut scriptum est, *Frustra me colunt mandatis hominum*: Matt. 15, v. 6.

LXIV. Negativam Form. Concord. hoc unico Anathematisino pertractat. *Reijcimus ut falsum & pernitiosum dogma, cum asseritur, quod Evangelium propriè sit concio penitentia, arguens, accusans & damnans peccata, quodq; non sit tantummodo concio de gratia Dei.*

LXV. Hæreseos hujus pestilentis author nostra tēpestate primus fuit Johannes Agricola Ludimoderator Islebiensis, qui Anno Christi 1538. Teste Luth. Tom. 1. Ienensi Lat. docuit; *penitentiam docendam esse non ex De-salogo, aut ulla lege Moysi; sed ex Evangelio: Crudeles prestigias & depravationes esse, quando dicitur; Evangelium propriè significare letum nuntium, & legem tantum peccata ostendere &c.* Hunc sequuntur ex Calvinianis Casparus Cruciger junior, Hemmingius & Pezelius, ex pontificijs Bellarminus & alij.

Pedem itaq; hic figimus, tribuentes gloriam, honorem & benedictionem Deo glorioso viventi in secula seculorum, Apoc, 5, v. 9.

Sunt Saera scita Dei, sunt dogmata vera Salutis,
De quæis sunt animis fulera petenda piis.
Sunt Sophiæ cultus; Sunt Doctæ Palladis artes:
Quæ, dare quod possunt, nobile nomen habent.
Omnibus his studium, Frater svavissime, confers,
Ac ea soletter nocte dieq; colis.
His sileo: Auguror simul & quondam fore tempus,
Quo Musæ pergant fronde polire caput.
Ita Præst. D. Resp. grat. voluit.

S V E N O C L O D I N U S
Ostrogothiæ, Svecus?